

Riktlinje för arbete med nationella minoriteter och minoritetsspråk

PROGRAM

Uttrycker värdegrund och önskvärd utveckling av verksamheten.

POLICY

Uttrycker ett värdegrundsbaserat förhållningssätt och principer för vägledning.

STRATEGI

Konkretiserar ett program eller en policy och utgör en grund för Prioritering.

HANDLINGSPLAN

Beskriver konkreta mål och åtgärder.

RIKTLINJER

Säkerställer ett riktigt agerande och en god kvalitet vid handläggning och utförande.

Beslutad av Kommunstyrelsen, den 11 april 2023, § 79

Dokumentansvarig på politisk nivå: Kommunstyrelsen

Dokumentansvarig på tjänstemannanivå: Utvecklings- och hållbarhetsdirektör

Sammanfattning

Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk har stärkts och det är numera krav att alla kommuner ska ha riktlinjer för arbetet med nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Denna riktlinje tar upp vad Örebro kommuns skyldigheter är gällande nationella minoriteter och minoritetsspråk. Den visar också på vad kommunen har att förhålla sig till utifrån lagar, konventioner och Örebro kommuns egen styrning. För att arbetet med nationella minoriteter och minoritetsspråk ska ge resultat krävs att arbetet integreras i ordinarie verksamhet. Kommunens nämnder, förvaltningar och verksamheter ska som minst ha kännedom om vad kommunens skyldigheter innefattar.

Riktlinjen tar upp att en del nämnder och verksamheter behöver arbeta systematiskt för att integrera arbetet med nationella minoriteter och minoritetsspråk i ordinarie verksamhet och ha en tydlig plan för hur arbetet ska fortskrida. Riktlinjen anger vilka krav som ställs på kommunens verksamheter för att leva upp till det ansvar kommunen har utifrån gällande lagstiftning.

Innehåll

Sammanfattning	3
Inledning	5
Syfte	5
Nationella minoriteter och minoritetsspråk.....	6
Internationella konventioner	6
Nationell lagstiftning	7
Ansvar och uppföljning.....	7
Örebro kommuns beslut	7
Örebro kommuns skyldigheter	8
Information	9
Språk, kultur och identitet	9
Delaktighet och inflytande.....	9
Äldreomsorg på minoritetsspråk	10
Förskola och skola.....	10
Användning av minoritetsspråk i myndighetskontakter.....	10
Struktur för Örebro kommuns arbete med nationella minoriteter och minoritetsspråk.....	11
Referenser	12
Litteratur	12
Bilagor.....	12
Namn på bilagan	Fel! Bokmärket är inte definierat.

Inledning

Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk har stärkts och det är numera krav att alla kommuner ska ha riktlinjer för arbetet med nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Under 2020 beslutade Örebro kommun att arbeta utifrån Agenda 2030 genom *Program för hållbar utveckling*. En av byggstenarna i programmet och i Agenda 2030 är mänskliga rättigheter, det vill säga att alla människor ska ha lika rättigheter och att alla kvinnor och män, flickor och pojkar som möter kommunens verksamhet ska ha samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter och att kommunen ska vara tillgänglig för alla grupper.

Vissa grupper i samhället har historiskt sett varit utsatta för diskriminering och förföljelse och diskrimineras fortfarande i högre grad än andra, till exempel nationella minoriteter. Därför har dessa grupper särskilt skydd i internationell och nationell lagstiftning. Sveriges nationella minoriteter med sådant särskilt skydd är judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar.

Minoritetspolitiken är ett område där det krävs mer arbete för att säkra alla människors lika värde och rättigheter både nationellt och lokalt. Örebro kommun har tagit beslut om att hantera även teckenspråkiga som en nationell minoritet och svenskt teckenspråk som ett minoritetsspråk, vilket betyder att dessa inkluderas i arbetet med nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Utöver att mänskliga rättigheter ska gälla alla, så har kommuner skyldighet enligt *Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk* (2009:724) att skydda, främja och stödja nationella minoriteters kultur, språk och identitet. I målområde 1 i *Program för hållbar utveckling* formuleras att skillnader ska minska mellan olika grupper, i Agenda 2030 formuleras att ingen ska lämnas utanför, i de nationella folkhälsomålen pekas nationella minoriteter inklusive teckenspråkiga ut som extra utsatta grupper. I barnkonventionen är det tydligt uttalat att barns och ungas rättigheter alltid ska vara i fokus och att de ska inkluderas i beslut som berör dem. Sammantaget betyder detta att Örebro kommun förbinder sig till att arbeta med nationella minoriteter och minoritetsspråk utifrån både konventioner, lagar och Örebro kommuns egen styrning och politiska vilja som synliggörs i *Övergripande strategi och budget* (ÖSB).

Denna riktlinje ger bakgrund och syfte samt beskriver kommunens skyldigheter utifrån den nationella lagstiftningen och ambitioner utifrån kommunens program för hållbar utveckling och politiska vilja.

Syfte

Riktlinjen ska ange vilka krav som ställs på kommunens verksamheter för att leva upp till det ansvar kommunen har utifrån gällande lagstiftning. Syftet med riktlinjen är att tydliggöra Örebro kommuns ansvar när det gäller nationella minoriteter och minoritetsspråk utifrån gällande konventioner, lagstiftning, *Program för hållbar utveckling* (Agenda 2030), finskt förvaltningsområde, romsk inkludering och avsiktsförklaring Europas teckenspråkshuvudstad. Målet är att säkerställa mänskliga rättigheter, skydda de nationella minoriteterna, att stärka möjligheterna för minoritetsgrupperna att vara delaktiga i beslut som berör dem och stödja minoritetsspråken så att de hålls levande.

Nationella minoriteter och minoritetsspråk

Riksdagen har erkänt fem nationella minoriteter i Sverige: judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar. För att erkännas som en nationell minoritet ska gruppen ha befolkat Sverige under lång tid och ha historiska band till landet. Grupperna ska ha en uttalad samhörighet och identitet, en egen religiös, språklig eller kulturell tillhörighet samt en vilja att behålla sin minoritetsidentitet. Teckenspråkiga och teckenspråk anses nationellt inte vara nationell minoritet och nationellt minoritetsspråk – men har uttalad samhörighet, identitet och språklig och kulturell tillhörighet. Samer har förutom status som nationell minoritet även status som urfolk. I Örebro kommun har beslut tagits att utveckla arbetet med nationella minoriteter och att inkludera teckenspråkiga och svenskt teckenspråk, eftersom de kriterier som beskrivits ovan även stämmer in på de teckenspråkiga grupperna och på teckenspråket.

Självidentifikationsprincipen gäller och innebär att det är upp till varje enskild individ att själv avgöra om hen anser sig tillhöra en eller flera nationella minoriteter. Samhället kan därför inte ställa några krav på någon att styrka sin tillhörighet. De nationella minoritetsspråken anges i Språklagen (2009:600) och är finska, jiddisch, meänkieli samt romani chib och samiska med sina respektive varieteter. Svenskt teckenspråk likställs i denna lag med de nationella minoritetsspråken.

Kommunen har skyldigheter kring alla nationella minoriteter och minoritetsspråk. I Örebro kommun är samer, tornedalingar och judar ännu inte organiserade, vilket innebär att deras samlade behov ännu inte har uttryckts. Därför arbetar inte kommunen systematiskt med dessa grupper än. Detta kan komma att ändras och då behöver kommunen utvidga arbetet med nationella minoriteter och minoritetsspråk till dessa grupper.

Internationella konventioner

De mänskliga rättigheterna är universella och gäller för alla. Förenta nationernas allmänna deklaration om mänskliga rättigheter (1948) fastslår att:

”Var och en är berättigad till alla de rättigheter och friheter som uttalas i denna förklaring utan åtskillnad av något slag, såsom på grund av ras, hudfärg, kön, språk, religion, politisk eller annan uppfattning, nationellt eller socialt ursprung, egendom, börd eller ställning i övrigt.”

I några av de konventioner som Sverige ratificerat ges nationella minoriteter särskilt skydd. Dessa är:

- Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (ramkonventionen) och den europeiska stadgan om landsdels- och minoritetsspråk (minoritetsspråkskonventionen).
- Förenta Nationernas konvention om barnets rättigheter (artikel 30) slår fast att barn som tillhör en minoritet eller ursprungsbefolkning har rätt till sitt språk, sin kultur och religion.
- Förenta Nationernas konvention om medborgerliga och politiska rättigheter (artikel 27) som slår fast att de nationella minoriteternas rätt till eget kulturliv, rätt att bekänna och utöva sin religion och att använda sitt eget språk.

Nationell lagstiftning

På nationell nivå är det flera lagar som reglerar och berör nationella minoriteters rättigheter och rätten till minoritetsspråk.

- Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724).
- Språklagen (2009:600) anger vilka de nationella minoritetsspråken är samt att kommuner och andra myndigheter har ett särskilt ansvar för att skydda och främja dessa. Svenskt teckenspråk likställs i Språklagen med de nationella minoritetsspråken.
- Skollagen (2010:800) fastslår rätten till modersmålsundervisning i elevens nationella minoritetsspråk.
- Socialtjänstlagen (2001:453) anger att kommunen ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskap i de nationella minoritetsspråken där det behövs i omvårdnaden av äldre människor.
- Bibliotekslagen (2013:801) anger att biblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt de nationella minoriteterna och personer som har ett annat modersmål än svenska, bland annat genom att erbjuda litteratur på de nationella minoritetsspråken.
- Förskolans läroplan (Lpfö 18, 2019) tar upp att förskolan ska lägga grunden för de nationella minoriteternas språk och kultur och bidra till att skydda och främja de nationella minoriteternas språk och kulturer.
- Barnkonventionen (2018:1197), svensk lag sedan 1 januari 2020. Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter slår fast att barn som tillhör en minoritet eller ursprungsbefolkning har rätt till sitt språk, sin kultur och religion.
- Diskrimineringslagen (2008:567) fastslår att det är förbjudet att missgynna någon på grund av personens etniska tillhörighet. Lagen berör dock inte nationella minoriteters rättigheter specifikt.

Ansvar och uppföljning

Kommunstyrelsen har det övergripande ansvaret att följa upp och rapportera till Kommunfullmäktige hur arbetet med nationella minoriteter och minoritetsspråk följer mål och riktlinjer. Frågor som handlar om hållbar utveckling, inklusive mänskliga rättigheter, hanteras av Kommunstyrelsens utskott för hållbar utveckling (KSU).

Nämndernas och bolagsstyrelsernas arbete med nationella minoriteter och minoritetsspråk ska inkluderas i ordinarie verksamhet och verksamhetsplaner. Arbetet ska följas upp i ordinarie uppföljning. Vid behov finns stöd att få vid Kommunstyrelseförvaltningen.

Kommunstyrelseförvaltningen har skyldighet att rapportera till Länsstyrelsen i Stockholm som har det nationella ansvaret för kommuners arbete med nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Örebro kommuns beslut

Örebro kommuns arbete med nationella minoriteter styrs av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk, barnkonventionen, skollagen, socialtjänstlagen, bibliotekslagen och FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna. Örebro kommun har antagit *Program för hållbar utveckling* som grundar sig i FN:s hållbarhetsmål (i

Sverige kallat Agenda 2030). Detta betyder att styrning av arbetet med nationella minoriteter och minoritetsspråk på övergripande målnivå kommer från *Program för hållbar utveckling* och på årsbasis av Övergripande strategier och budget (ÖSB).

I *Program för hållbar utveckling* framhålls att mänskliga rättigheter ska säkerställas och tillgodoses, både för individen och för grupper, framförallt särskilt utsatta grupper såsom barn, personer med funktionsnedsättning, nationella minoriteter och utrikes födda. Alla former av diskriminering och kränkande särbehandling ska motverkas, demokratiska processer som är rättssäkra, tillgängliga och inkluderande ska säkerställas och att individens möjligheter till inflytande och makt över sitt eget liv ska stärkas. Detta betyder att utöver lagstiftningen har Örebro kommun också beslutat att aktivt arbeta med bland annat nationella minoriteter utifrån ett rättighetsperspektiv. Målområde 1 *Örebro i sin fulla kraft* fokuserar på jämlikhet och jämställdhet, vilket tydliggör att kommunen måste arbeta med olika grupper på olika sätt för att nå målen inom målområdet.

I oktober 2017 tog Örebro beslut om att utveckla arbetet med nationella minoriteter och minoritetsspråk och att arbetet även skulle inkludera teckenspråkiga och svenskt teckenspråk. I enlighet med beslutet skapades ett samverkansforum 2018 – Dialogforum för nationella minoriteter och minoritetsspråk – som föregicks av öppna informationsmöten och annan kommunikation med berörda grupper. Dialogforum består av företrädare från sverigefinnar, romer och teckenspråkiga och fyra kommunalråd (två från majoritet och två från opposition) och tjänstepersoner från enheten för samhällsutveckling.

Örebro kommun ingår sedan 2013 i finskt förvaltningsområde. Det innebär att kommunen har extra skyldigheter enligt lagen om nationella minoriteter – kommunen måste ha finskspråkig förskola och äldreomsorg som helt eller till väsentlig del har sin verksamhet på finska. Invånare måste kunna kontakta kommunen och få svar på finska.

Örebro kommun styrs också av regeringens nationella strategi för romsk inkludering. Kommunen rapporterar till Länsstyrelsen i Stockholm hur arbetet fortskrider.

Örebro kommun utropade sig till Europas teckenspråkshuvudstad år 2010 och 2021 reviderades avsiktsförklaringen vilket betyder att Örebro kommun ska fortsätta att utveckla arbetet med teckenspråkiga och svenskt teckenspråk inom ramen för arbetet med nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Örebro kommuns inriktning för arbetet

Enligt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk har kommuner skyldighet att ha mål och riktlinjer för sitt arbete för nationella minoriteter och minoritetsspråk inom de områden som rubriceras nedan. Enligt Agenda 2030 ska ingen lämnas utanför – leave no one behind. Enligt *Program för hållbar utveckling* ska kommunen arbeta för att minska skillnader mellan olika grupper och säkerställa att mänskliga rättigheter tillgodoses, både för individen och för grupper, framförallt särskilt utsatta grupper såsom barn, personer med funktionsnedsättning, nationella minoriteter och utrikes födda. På årsbasis regleras arbetet också av ÖSB.

För att arbetet med nationella minoriteter och minoritetsspråk ska ge resultat krävs att arbetet integreras i ordinarie verksamhet. Kommunens förvaltningar, nämnder och verksamheter ska ha kännedom om vad kommunens skyldigheter innefattar. De nämnder och verksamheter som är direkt berörda behöver arbeta systematiskt med detta för att integrera arbetet i ordinarie verksamhet och ha en tydlig plan för hur arbetet ska fortskrida.

Nedan följer de områden kommunen enligt lag har skyldigheter inom:

Information

Området regleras av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk, FN:s deklARATION om de mänskliga rättigheterna och *Program för hållbar utveckling*.

Örebro kommun ansvarar för att:

- Informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter och vilket ansvar kommunen har i enlighet med aktuell lagstiftning. Informationen ska vara tillgänglig på kommunens hemsida och på Servicecenter.
- Informera den som ansöker om bistånd inom ramen för äldreomsorg om de specifika verksamheter som finns som erbjuder service på nationellt minoritetsspråk.
- Informera den som ansöker om barnomsorg om de specifika verksamheter som finns som erbjuder service på nationellt minoritetsspråk.
- Informera om verksamheter som arbetar med olika delar, till exempel språkspecifika förskolor och äldreomsorg, kulturevenemang på de nationella minoritetsspråken och kring kultur, identitet och språk, bibliotekens arbete relaterat till nationella minoriteter och minoritetsspråk, på hemsida och i sociala medier.
- Budgetera för språktolkning. Bedöm i varje enskilt arrangemang om språktolkning ska beställas.
- Information om rätten till modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråk, inklusive svenskt teckenspråk ska ges till vårdnadshavare.

Språk, kultur och identitet

Utöver lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk, FN:s deklARATION om de mänskliga rättigheterna och *Program för hållbar utveckling* regleras området av språklagen, skollagen, bibliotekslagen och barnkonventionen.

Örebro kommun ansvarar för att:

- Elever inom grundskolan och grundsärskolan som tillhör någon av de nationella minoriteterna erbjuds modersmålsundervisning i elevens nationella minoritetsspråk även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet.
- Skolan har kunskaper om nationella minoriteter och minoritetsspråk och inkluderar detta i sitt ordinarie arbete.
- Främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sitt språk och sin kultur, med särskilt fokus på barn.
- Erbjuder litteratur på minoritetsspråken på Örebro kommuns olika bibliotek.
- De nationella minoriteternas språk och kultur främjas inom äldreomsorgen.

Delaktighet och inflytande

Utöver Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk, FN:s deklARATION om de mänskliga rättigheterna och *Program för hållbar utveckling* regleras området av

barnkonventionen och konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättningar.

Örebro kommun ansvarar för att:

- Ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem, bland annat genom att ha samråd med företrädare för minoriteterna i frågor som berör dem.
- Främja barns och ungas möjligheter till inflytande och anpassa formerna för samråd så att det passar barns och ungas förutsättningar.

Äldreomsorg på minoritetsspråk

Utöver Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk, FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och *Program för hållbar utveckling* regleras området av socialtjänstlagen.

Örebro kommun ansvarar för att:

- Erbjudna personer att få hela eller till väsentlig del av den service och omvårdnad som erbjuds inom äldreomsorgen av personal på finska till den som begär det av personal som behärskar finska.
- Samt att erbjuda delar av service och omvårdnad på övriga minoritetsspråk om kommunen har tillgång till språkkunnig personal finns att tillgå.
- Stödja den äldres behov av att upprätthålla sin kulturella identitet inom äldreomsorgen.
- Informera den som ansöker om bistånd inom ramen för äldreomsorg om de möjligheter som finns och de skyldigheter kommunen har.
- Ansvarig nämnd ska inhämta frivillig information om vilka språkkunskaper i nationella minoritetsspråk medarbetarna har på ansvarig förvaltning och om de vill använda språket i tjänsten.

Förskola och skola

Utöver Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk, FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och *Program för hållbar utveckling* regleras området av skollagen, förskolans läroplan och barnkonventionen.

Örebro kommun ansvarar för att:

- Erbjudna barn, vars vårdnadshavare begär det, att få hela eller till väsentlig del av den pedagogiska verksamheten i förskolan av personal som behärskar finska.
- Samt att erbjuda delar av den pedagogiska verksamheten på övriga minoritetsspråk om kommunen har tillgång till språkkunnig personal.
- Främja språkmiljö och barns rätt att utveckla sin kultur och identitet.
- Informera den som ansöker om barnomsorg om de möjligheter som finns och de skyldigheter kommunen har.

Användning av minoritetsspråk i myndighetskontakter

Området regleras av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk, FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och *Program för hållbar utveckling*.

Örebro kommun ansvarar för att:

- Enskilda ska ha möjlighet att använda finska i sina muntliga och skriftliga kontakter i ärenden som den enskilda är part i.
- Samt att enskilda i övriga minoritetsspråk har rätt att använda språket under förutsättning att ärendet kan handläggas av personal som behärskar minoritetsspråket.
- Vid behov arbeta för att det finns personal med kunskaper i respektive minoritetsspråk vid kontakt med kommunen.
- Samtliga verksamheter ska inhämta frivillig information om vilka språkkunskaper medarbetarna har, inklusive kunskaper inom respektive minoritetsspråk och om de vill använda språket i tjänsten.

Struktur för Örebro kommuns arbete med nationella minoriteter och minoritetsspråk

Företrädare för sverigefinnar, romer och teckenspråkiga tar tillsammans med verksamheter fram förslag på mål inom ramen för Dialogforum. Förslagen diskuteras och justeras i kommunens förvaltningar och verksamheter. För att kommunens minoritetsarbete ska vara verkningfullt behöver det inkluderas i ordinarie verksamhet och utvecklas i samverkan med strategier inom Kommunstyrelseförvaltningen.

- Arbetet med nationella minoriteter och minoritetsspråk ska inkluderas i ordinarie arbete. Kommunstyrelseförvaltningen erbjuder stöd för att formulera en plan för arbetet och diskutera olika strategier.
- Arbetet med nationella minoriteter och minoritetsspråk ska vara systematiskt och ingå i nämndernas ordinarie verksamhetsplanering i de verksamheter som berörs av kommunens målsättningar.
- Kommunens övergripande arbete med nationella minoriteter och minoritetsspråk följs upp via mål i ÖSB och i *Program för hållbar utveckling*.
- Företrädare från de nationella minoriteterna ska så långt det är möjligt involveras i arbetet med att ta fram prioriteringar och förslag på utformning av verksamheter i frågor som berör dem.
- Företrädare för de nationella minoriteterna ska erbjudas möjlighet att vara remissinstans i frågor som berör dem.

Referenser

Litteratur

Lagar och konventioner

Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724)

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2009724-om-nationella-minoriteter-och_sfs-2009-724

Språklagen (2009:600)

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/spraklag-2009600_sfs-2009-600

Skollagen (2010:800)

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800

Socialtjänstlagen (2001:453)

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/socialtjanstlag-2001453_sfs-2001-453

Bibliotekslagen (2013:801)

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/bibliotekslag-2013801_sfs-2013-801

Förskolans läroplan (Lpfö 18, 2019)

<https://www.skolverket.se/publikationsserier/styrdokument/2018/laroplan-for-forskolan-lpfo-18>

Barnkonventionen (2018:1197)

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-20181197-om-forenta-nationernas-konvention_sfs-2018-1197

Diskrimineringslagen (2008:567)

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/diskrimineringslag-2008567_sfs-2008-567

FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna

<https://fn.se/wp-content/uploads/2016/07/Allmanforklaringomdemanskligarattigheterna.pdf>

Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter

<https://www.regeringen.se/49c846/contentassets/02b946ed1ee747a1a7bf4874fd8d3633/ramkonvention-om-skydd-for-nationella-minoriteter>

Förenta Nationernas konvention om medborgerliga och politiska rättigheter

<https://www.regeringen.se/4a9fab/globalassets/regeringen/bilder/kulturdepartementet/demokrati-och-mr/mr-sidorna/fns-konventioner-om-manskliga-rattigheter.pdf>

Örebro kommun

Program för hållbar utveckling - Vårt hållbara Örebro

<https://www.orebro.se/download/18.38da0aa617293244d5b54d8/1592223833365/Program%20f%C3%B6r%20h%C3%A5llbar%20utveckling%20-%20Kommunfullm%C3%A4ktige%2016%20juni%202020.pdf>